

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

«الْعَالِمُ بِزَمَانِهِ لَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ اللَّوَائِسُ»

الكافي، جلد ۱، صفحه ۲۶

امام خامنه‌ای مدظله‌العالی:

درس خواندن و تهذیب اخلاق و هوشیاری سیاسی همراه با تلاش‌های انقلابی، وظایفی هستند که دختران و پسران این نسل باید آنها را هرگز فراموش نکنند. ۱۳۹۸/۹/۲۴

عنوان:

قانون اساسی

شناسنامه مطلب	
b-267-1	کد مطلب
بصیرتی / مباحث آموزشی / گام اول: اطلاعات سیاسی / مقدماتی	رده
قانون اساسی، قانون، اصل	برچسب
	توضیحات

پایگاه تزکیه‌ای، علمی، بصیرتی و مهارتی نمو

nomov.ir

تاریخچه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

قانون اساسی مهمترین متن مکتوب قانونی در یک جامعه سیاسی متشکل و مستقل است که نظام سیاسی، اجتماعی، قضایی، اقتصادی و فرهنگی یک ملت و دولت را تعیین می‌کند و متضمن قواعد و مقررات مربوط به قدرت، انتقال و اجرای آن است و به عنوان میثاق ملی به مثابه زیربنای ساختمان حقوقی - سیاسی جامعه نقش ایفا می‌کند و علاوه بر تضمین حقوق و آزادی‌های مردم به تحدید قدرت سیاسی و تقسیم‌بندی و سلسله مراتب مراجع دولتی سامان می‌بخشد.

قبل از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی در نظام حقوقی - سیاسی ایران که مردم سال‌ها از استبداد و دیکتاتوری به ستوه آمده بودند و تحمل محیط خفقان و فضای سرکوب‌اندیشه و بیان برایشان مشکل و تقریباً ناممکن شده بود در یک حرکت فراگیر و خودجوش به رهبری بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام (ره) به پا خواستند و با سرنگونی نظام شاهنشاهی، سنگ‌بنای حکومت جمهوری اسلامی ایران را گذاشتند تا با نهادینه کردن آزادی‌های فردی و اجتماعی به عنوان یک حقوق و موهبت الهی و نه یک امتیاز از دست رفته اولین نمونه یک نظام دو وجهی «جمهوری اسلامی» را به جهانیان معرفی نمایند. البته جمهوری اسلامی که سعادت انسان‌ها و کل جامعه بشری را آرمان خود می‌داند و استقلال و آزادی و حکومت عدل را حق همه مردم جهان می‌شناسد حکومت را طوری به وجود آورد تا در آن انسان‌ها از حقوق همه‌جانبه برخوردار باشند و مطابق با خط مشی‌های منطبق با ارزش‌های والا و جهانشمول اسلامی پرورش یابند. در نتیجه دولت جمهوری اسلامی ایران که تبلور خواست و اراده مردم بود آستین همت را برای تحقق ارزش‌های اسلامی و نهادینه ساختن آن‌ها در کشور با تدوین و تصویب قانون اساسی بالا زد. در حقیقت پیشینه تاریخی قانون اساسی مربوط به اواخر سال ۱۳۵۷ و به هنگام حضور امام خمینی (ره) در پاریس بود که بارقه‌های تدوین آن به ذهن ایشان و یارانش متبادر شد و پیش‌نویس اولیه در همان جا تهیه گردید. پس از آن در ایران توسط جمعیت‌ها و افراد مختلف مورد نقد و بررسی قرار گرفت. امام (ره) در ۱۵ بهمن ۱۳۵۷ در وظایف دولت موقت، تشکیل مجلس مؤسسان منتخب مردم برای تصویب قانون اساسی جدید را عنوان فرمودند و بعد از آن در روز پیروز انقلاب کبیر در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ در سخنرانی تاریخی خویش در بهشت‌زهرها ضمن تقبیح عملکرد حکومت گذشته، لزوم شکل‌گیری نظامی نوین بر پایه اسلام را خواستار شده و تشکیل مجلس تهیه و تدوین قانون اساسی را به مردم وعده دادند و از آنجا که کسی باور نمی‌کرد که انقلاب نوپا خیلی سریع پایه‌های حقوقی خود را بر قانون بنا کند پس از آغاز به کار دولت موقت و با تصویب هیأت دولت، شورای عالی طرح‌های انقلاب در تاریخ هشتم فروردین ۱۳۵۸ تأسیس و در اساسنامه مصوب این شورا یکی از وظایف آن تهیه طرح قانون اساسی بر مبنای ضوابط اسلامی و اصول آزادی دانسته شد.

شرایط سیاسی آن زمان کشور (سال ۱۳۵۸)، گروه‌های سیاسی را در دو جبهه مخالف و موافق سامان می‌داد، گروه اول نیروهای چپ‌گرا و گروه‌های تندروی رادیکال مانند کویست‌ها بودند. همچنین گروه‌های قومی مانند حزب خلق مسلمان در آذربایجان و برخی روشنفکران لائیک و حتی اسلام‌گرایان التقاطی مدعی عدم وجود شرایط دموکراتیک در رقابت انتخاباتی در انتخابات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی بودند و از این طریق فضا را تب‌آلود و ملتهب می‌کردند؛ چرا که در این مرحله مارکسیسم و لائیسیم که هر دو ایدئولوژی‌های غرب‌گرا بودند در تقابل با اسلام سیاسی قرار گرفتند. مارکسیست‌ها به خصوص پس از تغییر ایدئولوژی سازمان مجاهدین خلق، خود را تنها عناصر شایسته برای مبارزه تلقی می‌کردند و لائیک‌ها با ابزار نگرانی از احتمال تسلط مذهب خواستار نقش معادل پاپ در واتیکان برای روحانیون در قم می‌شدند و از طرف دیگر عده‌ای هم که خطر مارکسیسم یا بهائیت را محور مبارزه قرار داده بودند و داعیه‌ای برای تشکیل حکومت دینی نداشتند، اسلام سیاسی را متهم به تندروی کرده و در قبال سیاسی شدن دین مقاومت می‌کردند. در مقابل برخی افراد و جریان‌ها تسریع در تدوین قانون اساسی را که لازمه برگزاری نخستین انتخابات ریاست جمهوری و گذر از دولت موقت بود، به منزله اقدامی انقلابی می‌دانستند که سعی در یکپارچه کردن کشور در مقابل تهدیدات جدی داشته و مقدمات نظام نوپای اسلامی را با حمایت مردمی و توان معنوی و روحانی رهبر انقلاب به سوی هدف، یعنی «جمهوری اسلامی» راهبری می‌نمودند؛ و این بود که به دنبال پیروزی اسلام‌گرایان و اتکاء به نگرش‌ها و رفتارهای دینی و در سایه اهتمام‌های نیروهای انقلابی در همه‌پرسی دهم و یازدهم فروردین ۱۳۵۸ انقلاب اسلامی با کسب ۲/۹۸ رأی «آری» ملت ایران به ثمر نشست و «جمهوری اسلامی» در ایران شکل گرفت و به نظام شاهنشاهی در ایران پایان بخشید.

آنچه مردم به آن رأی داده بودند حکومت علوی بود که عالمان دینی نزدیک به یک دهه پیرامون آن قلم‌فرسایی کرده بودند. با استقرار نظام جمهوری اسلامی به تدریج ارکان نظام نوین اسلامی یکی پس از دیگری در کمترین فرصت ممکن تأسیس شدند. در این راستا و در تحقق دومین مرحله، حضرت امام (ره) به تأسیس نظام حقوقی با تبلور اندیشه‌ها و آرمان‌های دینی نیروهای انقلابی همت گماشتند؛ و پیش‌نویس قانون اساسی که به دستور امام (ره) نگارش یافته بود و توسط شورای انقلاب و دولت موقت مورد بحث و بررسی قرار گرفته بود جهت جلب آرا و انظار مردم و اندیشمندان در تاریخ ۲۴/۳/۱۳۵۸ در روزنامه‌های کثیرالانتشار منتشر شد.

با تأکید حضرت امام خمینی (ره) بر تشکیل مجلس خبرگان جهت بررسی قانون اساسی، قانون انتخابات این مجلس تصویب شد و این انتخابات در ۱۲ مرداد ۱۳۵۸ برگزار گردید. مجلس خبرگان قانون اساسی در روز ۲۸ مرداد ۱۳۵۸ با پیام حضرت امام (ره) افتتاح و توانست نظامی نوین و با محوریت دین و بهره‌برداری از آرمان‌های سیاسی و تجارب مبارزان مسلمان و آرمان‌های شکست‌خورده مشروطیت در ایران و قوانین اساسی نظام‌های حقوقی معتبر دنیا بنیان

نهد. این مجلس که متشکل از عالمان دینی، نیروهای مذهبی - سیاسی بود توانست در کوتاهترین زمان و با بهره‌مندی از رهنمودهای بنیانگذار انقلاب و با درایت و مدیریت شهید بهشتی پس از ۳ ماه تلاش و فعالیت بی‌وقفه و تشکیل ۶۷ جلسه رسمی علنی کار تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را در ۲۴ آبان‌ماه ۱۳۵۸ در دوازده فصل و ۱۷۵ اصل و یک مقدمه و مؤخره به انجام رساند و این قانون که نتیجه مبارزات ضداستعماری و ضداستبدادی ملت ایران بود در تاریخ ۱۲/۹/۱۳۵۸ به تصویب نهایی ملت ایران رسید. این قانون نخستین تجربه تلفیق حقوق اساسی جدید با قوانین فقه شیعی در قالب یک حکومت اسلامی بود و با توجه به آزادی‌های مردم، روح استبدادستیزی، استقلال، آزادی و مردم‌سالاری دینی توانست سعادت نظام سیاسی و اجتماعی را تضمین نماید.

محتوای قانون اساسی

قانون اساسی ۱۴ فصل و ۱۷۷ اصل استوار است.

فصل اوّل: اصول کلی

فصل دوم: زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی کشور

فصل سوم: حقوق ملت

فصل چهارم: اقتصاد و امور مالی

فصل پنجم: حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن

فصل ششم: قوه مقننه

فصل هفتم: شوراها

فصل هشتم: رهبر یا شورای رهبری

فصل نهم: قوه مجریه

فصل دهم: سیاست خارجی

فصل یازدهم: قوه قضائیه

فصل دوازدهم: صدا و سیما

فصل سیزدهم: شورای عالی امنیت ملی

فصل چهاردهم: بازنگری در قانون اساسی